

۱۵۰۰۲۹۸

همگرایی اقتصادی

ترتیبات تجاری منطقه‌ای و بازارهای مشترک

دکتر عایر رضا رحیمی بروجردی

تهران

۱۳۹۶

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

رحیمی بروجردی، علیرضا، ۱۳۳۵-

همگرایی اقتصادی: ترتیبات تجاری منطقه‌ای و بازارهای مشترک / علیرضا رحیمی بروجردی. — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۵.

نه، ۳۶۲ ص.: جدول، نمودار. — («سمت»؛ ۱۰۱۷. اقتصاد؛ ۳۸)

ISBN 978-964-530-066-9

بها: ۱۷۰۰۰۰ ریال.

Economic Integration: Preferential Trading Arrangements and Common Markets. پشت جلد به انگلیسی:

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۵، چاپ چهارم: بهار ۱۳۹۶.

واژه نامه.

کتابنامه: ص. ۳۲۳-۳۳۴.

عنوان دیگر: ترتیبات تجاری منطقه‌ای و بازارهای مشترک.

۱. اقتصاد بین‌الملل، یکپارچه، از: ۲. همگرایی منطقه‌ای. ۳. همگرایی (اقتصاد). ۴. بازرگانی بین‌المللی، در منطقه پژوهی. الف. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

۳۳۷/۱

HF ۱۴۱۸/۵/ر ۳ ه ۸

۱۳۸۵

م ۸۵-۱۴۴۱۱

شماره کتابشناسی ملی

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

همگرایی اقتصادی: ترتیبات تجاری منطقه‌ای و بازارهای مشترک

دکتر علیرضا رحیمی بروجردی (استاد دانشکده اقتصاد - دانشگاه تهران)

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۵

چاپ چهارم: بهار ۱۳۹۶

تعداد: ۱۰۰

حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سمت

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و

عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مباحث و مسائل این علوم است.

سند انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۱/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف از آن این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در هر کدام از رشته های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن، باید به تدریج و پس از آماده شدن یادآورهای پیاپی ارباب نظر به دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند.

کتاب حاضر می تواند به عنوان کتاب درسی برای درس «تجارت بین الملل»، «بازارهای مالی بین المللی» و «سازمانهای بین المللی» مورد استفاده دانشجویان دوره های کارشناسی و کارشناسی ارشد به ارزش ۳ واحد قرار گیرد و کتاب مرجع مناسبی برای مباحث مربوط به اقتصاد بین الملل می باشد. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی، کلیه اقتصاددانان و پژوهشگران اقتصادی نیز از آن بهره مند شوند.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۹	فصل اول: کلیات
۱۰	۱. ترتیبان تجارت، ترجیحی و آزادسازی تجارت
۱۲	۱-۱ جهانی شدن و برر منطقه گرایی
۱۶	۲. جایگاه منطقه گرایی در اقتصاد جهانی
۲۱	فصل دوم: دورنمایی از مبانی نظری ادغام اقتصادی و ترتیبات ترجیحی تجاری درون منطقه ای
۲۲	۱. ادغام اقتصادی
۲۷	۲. رویکرد تجاری بر توسعه اقتصادی
۲۸	۳. تأثیرات ادغام اقتصادی بر توسعه اقتصادی و معایب و مزایای آن
۲۹	۳-۱ تحلیل واینر
۳۵	۳-۲ هزینه های حمل و نقل و ترتیبات تجاری ترجیحی
۳۶	۳-۳ قوانین مبدأ در مناطق آزاد تجاری
۳۹	۳-۴ منافع غیر سنتی و پویا
۴۴	۴. کاهش تعرفه برای مقابله با انحراف تجاری
۴۶	۵. ایجاد موانع برای کشورهای غیر عضو
۴۷	۶. به حداقل رساندن آثار معکوس پیمانهای تجاری ترجیحی و ...
۵۰	۷. توسعه اقتصادی و مفاهیم رفاه در فرایند ادغام اقتصادی
۵۶	۸. شرایط ادغام اقتصادی
۵۷	۹. مشکلات ادغام اقتصادی در کشورهای در حال توسعه

۵۹	فصل سوم: جهانی سازی و آزادسازی تجارت
۶۱	۱. تعریف و حوزه جهانی سازی
۶۳	۲. ابعاد فن شناختی جهانی سازی
۶۵	۳. سهم دولتها در جهانی سازی
۷۲	۴. معیارهای سیاست تجاری
۷۴	۵. مفاهیمی برای نظام تجارت جهانی
۷۵	۱-۱ آیا گسترش منطقه تجاری ترجیحی می تواند به تجارت آزاد جهانی منجر شود؟
	۲- آیا منطقه تجاری ترجیحی به افزایش موانع تجاری علیه کشورهای غیر عضو
۷۶	می انجامد؟
۷۷	۵-۳. همیشه عرفه در مواد اولیه و داده ها
۷۹	۶. ادغام عمیق
۸۲	۷. پیمان تجاری منطقه ای، آزادسازی تجاری و جهانی سازی
۹۴	فصل چهارم: الگوسازی و مشاهدات کاربردی
۹۴	۱. الگوهای رسمی
۹۶	۲. الگوها و مباحث غیر رسمی
۹۸	۳. الگوی جاذبه
۱۰۴	۴. شواهد تجربی
۱۰۷	۴-۱ سیاستهای مشکوک
۱۰۸	۵. مطالعات کاربردی پیرامون ابداع تجاری و انحراف تجارت
۱۱۰	۵-۱ نظریه کمپ - ون
۱۱۱	۵-۲ تجزیه و تحلیل «سهم و تغییر جهت»
۱۱۵	۶. ترکیب، تنوع و ساختار پیمان تجاری منطقه ای
۱۲۲	۷. مشاهدات بیشتر
۱۲۵	۸. اصلاحات سیاستهای تجاری و پیمان تجاری منطقه ای
۱۲۷	۹. نقش شرکتهای فراملیتی در گسترش پیمان تجاری منطقه ای
۱۳۱	۱۰. طبقه بندی گروههای منطقه ای
۱۳۵	۱۱. ادغام اقتصادی و نظام واردات
۱۳۹	۱۲. ادغام اقتصادی و درجه آزادی

۱۴۱	فصل پنجم: بررسی الگوهای همگرایی
۱۴۴	۱. الگوی همگرایی بن دیوید
۱۴۸	۲. همگرایی درآمد و درجه باز بودن تجارت بین الملل
۱۴۸	۲-۱ الگوی گوا
۱۵۲	۲-۲ الگوی همگرایی درآمد و برون ریزی دانش حاصل از تجارت
۱۶۰	۳. سهم تجارت بین الملل در روند همگرایی کشورها
۱۶۱	۴. الگوی همگرایی فرا گروهی
۱۶۴	۵. الگوی همگرایی دوجانبه
۱۶۶	۶. تأثیر درجه باز بودن تجاری روی سرعت همگرایی
۱۶۷	۷. الگوی سرعت همگرایی استرومر و جابلز
۱۷۰	۸. تحلیل رگرسیونی درجه باز بودن
۱۷۶	۹. تقرب سری زمانی در همگرایی
۱۸۰	۱۰. آزادسازی تجارت و همگرایی درآمد سرانه
۱۸۱	۱۰-۱ راهبرد تجارب همگرایی و آزادسازی تجاری: رهیافت تفاوت در تفاوتها
۱۸۳	۱۰-۲ کاربرد روش شش سی تفاوت در تفاوتها در آزادسازی تجاری
۱۸۹	فصل ششم: بررسی بازارهای مشترک نهاده شده شده در جهان
۱۹۰	۱. تکامل تاریخی
۱۹۳	۱-۱ منطقه گرایی باز
۱۹۹	۱-۲ نوآوریهای اخیر
۲۰۲	۲. قیود سازمان تجارت جهانی برای ترتیبات تجاری ترجیحی
۲۰۴	۲-۱ مقررات چندجانبه و ترتیبات تجاری ترجیحی
۲۱۲	۲-۲ سهم سازمان تجارت جهانی و گات در جهانی سازی
۲۱۸	۲-۳ ادغام و دور آرو گوئه
۲۱۹	۳. موافقتنامه نفتا
۲۲۳	۳-۱ الگوی جریانهای تجاری
۲۲۵	۴. الگوهای سرمایه گذاری و تجاری در منطقه آسیا
۲۲۹	۴-۱ تأثیر پیمانهای تجاری منطقه ای دیگر بر اقتصادهای آسیا - پاسیفیک
۲۳۳	۴-۲ منطقه گرایی در آسیا - پاسیفیک
۲۳۷	۴-۳ روابط اقتصادی نزدیک تر استرالیا - نیوزیلند

۲۳۹	۴-۴ گرایش‌ات تجارت و سرمایه‌گذاری در آسیا - پاسیفیک
۲۴۶	۴-۵ شرکای تجاری برای منطقه آسیا - پاسیفیک
۲۴۹	۴-۶ گسترش شبکه‌های تولید در آسیا - پاسیفیک (اقیانوسیه)
۲۵۲	فصل هفتم: همگرایی‌های منطقه‌ای و ادغام‌های اقتصادی
۲۵۲	۱. آ. س. آن
۲۵۵	۲. آفتا
۲۶۱	۳. راهبردهای توسعه‌ای کشورهای فقیر در نهادهای بین‌المللی: سازمان تجارت جهانی
۲۶۸	۴. اتحادیه همکاری اقتصادی کشورهای آسیا و اقیانوسیه
۲۷۹	۵. جامعه اقیانوس هند و سپتا
۲۸۲	۶. توافقات شان‌جی
۲۸۳	۶-۱ سازمان همکاری اقتصادی و توسعه
۲۸۴	۶-۲ ابتکار مدیترانه‌ای اتحادیه اروپا
۲۸۵	۶-۳ موافقتنامه تجارت آزاد بلغارستان - آفتا
۲۸۸	۶-۴ آمریکای لاتین
۲۸۹	۶-۵ سه موافقتنامه آزاد تجاری مکزیک:
۲۹۲	۶-۶ موافقتنامه تجارت آزاد میان مکزیک و اتحادیه اروپا
۲۹۵	۶-۷ موافقتنامه تجارت آزاد کانادا - شیلی
۲۹۷	۶-۸ بازار مشترک آمریکای مرکزی
۲۹۸	۶-۹ پیمان آندین
۲۹۸	۶-۱۰ منطقه آزاد تجاری آمریکای لاتین
۲۹۹	۶-۱۱ بازار مشترک و جامعه کارائیب
۲۹۹	۶-۱۲ بازار مشترک مخروط جنوبی
۳۰۰	۶-۱۳ موافقتنامه آزاد تجاری لهستان و آفتا
۳۰۳	۶-۱۴ موافقتنامه آزاد تجاری اسرائیل - کانادا
۳۰۴	۶-۱۵ زیر صحرای افریقا
۳۰۷	۶-۱۶ جامعه اقتصادی دولتهای افریقای غربی
۳۰۷	۶-۱۷ جامعه اقتصادی افریقای غربی/ اتحادیه اقتصادی و پولی افریقای غربی
۳۰۸	۶-۱۸ اتحادیه اقتصادی و مالی افریقای مرکزی
۳۰۸	۶-۱۹ انجمن اقتصادی دریافتهای پرداختها

۳۰۹	۶-۲۰ بازار مشترک افریقای شرقی و جنوبی (کومسا)/ منطقه ...
۳۰۹	۶-۲۱ کنفرانس هماهنگ سازی توسعه در افریقای جنوبی/ جامعه ...
۳۱۰	۶-۲۲ اتحادیه گمرکی افریقای جنوبی
۳۱۰	۶-۲۳ ابتکار بین مرزی
۳۱۰	۶-۲۴ توافقنامه تجاری دوجانبه در افریقای جنوبی
۳۱۱	۶-۲۵ آسیا، خاورمیانه و افریقای شمالی
۳۱۲	۶-۲۶ شورای همکاری خلیج فارس
۳۱۳	۶-۲۷ سازمان همکاری اقتصادی (اگو)
۳۱۶	فصل هشتم: ح - بندی و نتیجه گیری
۳۲۳	مآخذ و کتابخانه
۳۳۵	فرهنگ اصطلاحات (فاسی - انگلیسی)
۳۴۸	فرهنگ اصطلاحات (انگلیسی - فاسی)
۳۶۱	فهرست اسامی

پیشگفتار

کتاب همگرایی اقتصادی: ترتیبات تجاری منطقه‌ای و بازارهای مشترک در هشت فصل کلیات، دورنمایی از مبانی نظری ادغامهای اقتصادی و ترتیبات ترجیحی تجاری، رون منطقه‌ای، جهانی‌سازی و آزادسازی تجارت، الگوسازی و مشاهدات کاربردی، بررسی الگوهای همگرایی، بررسی بازارهای مشترک نهادینه شده مرتبط در جهان، همگراییهای منطقه‌ای و ادغامهای اقتصادی، و جمع‌بندی و نتیجه‌گیری به بررسی موضوعات کلیدی نظری و کاربردی همگرایی از زوایا و ابعاد مختلف می‌پردازد. درواقع، هدف کتاب آشنایی پژوهشگر و سیاست‌گذار با مباحث مهم ادغام اقتصادی و تجارت در منطقه‌ای از ابعاد نظری (که درعین حال به موضوعات کاربردی توجهی داشته دارد) و تحری (با نگاهی تحلیلی به سازمانها و همگراییهای اقتصادی و تجاری) است. مشاهدات و مطالعات نشان می‌دهند که اصل «تجارت آزاد» در مطالعات آکادمیک و فعالیت‌های عینی کشورها جایگاه ویژه‌ای دارد، اما بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته به دلایل متعدد هنوز نتوانسته‌اند از آن بهره‌برداری کامل نمایند و با محدودیت‌های مختلف تجاری، روند فعالیتهای تجاری را مختل نموده‌اند. بنابراین، پرداختن به موضوعات مختلف ادغام اقتصادی به مثابه جانشینی قابل قبول برای تجارت آزاد، ضمن کاهش محدودیتهای تجاری (هرچند برای تعدادی از کشورها)، در صورت تفوق «ابداع تجاری» بر «انحراف تجاری»، به افزایش تولید جهانی، مبادلات بین‌المللی و نهایتاً رفاه کشورها منجر خواهد شد.

با توجه به اهمیتی که مباحث همگرایی در متون اقتصاد بین‌الملل از یک طرف و فعالیتهای اقتصادی و تجاری کشورها از طرف دیگر دارد، به طور جدّ نیاز به

تألیف کتابی مستقل در این خصوص وجود دارد تا دانش پژوهان در محافل آکادمیک و همچنین نظریه پردازان و سیاست گذاران اقتصادی در بعد کلان بتوانند از نتایج آن بهره مند شوند. کتاب مزبور می تواند به عنوان «کتاب درسی» برای دروس «اقتصاد بین الملل» و رشته های وابسته به تجارت بین الملل، مورد استفاده استادان و دانشجویان دوره های کارشناسی و کارشناسی ارشد قرار گیرد. ضمن آنکه می تواند «کتاب مرجع» مناسبی برای مباحث «اقتصاد بین الملل» باشد.

در پایان لازم می دانم ضمن تقدیر و تشکر از همکاران محترم سازمان سمت به خصوص حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سیدهادی عربی، سرکار خانم رزوانه دقیان و جناب آقای عبدالرضا حسینی ویراستار محترمی که زحمت ویرایش کتاب را به عهده داشتند و در آماده سازی به موقع کتاب از هیچ گونه سعی و تلاشی فروگذار نکردند، تقدیر و تشکر و سپاس گزاری نمایم.

دکتر علیرضا رحیمی بروجردی

دانشیار دانشکده اقتصاد - دانشگاه تهران

مقدمه

کتاب همگرایی اقتصادی: ترتیبات تجاری منطقه‌ای و بازارهای مشترک به بررسی موضوعاتی می‌پردازد که به اعتقاد نویسنده تاکنون به طور جامع و گسترده به زبان فارسی به آن توجه نشده است. کتاب با بررسی مبانی نظری «ادغام اقتصادی» به طور جامع، تحلیلی فراگیر از عملکرد بسیاری از سازمانهای اقتصادی و تجاری میان کشورهای جنوب، جنوب، شمال، جنوب و شمال، شمال به خواننده ارائه می‌دهد.

ساختار کتاب در هشت فصل به قرار ذیل طراحی شده است: پس از «کلیات»، که فصل نخست کتاب را تشکیل می‌دهد، در فصل دوم دورنمایی از مبانی نظری ادغامهای اقتصادی و ترتیبات تجاری درون منطقه‌ای ارائه خواهد شد. در این فصل ابتدا مبانی نظری ادغام اقتصادی از ابعاد مختلف و سپس رویکرد تجاری بر توسعه اقتصادی بررسی می‌شود که می‌تواند در قالب دو مقوله تأثیرات ثابت و تأثیرات پویا مورد بررسی قرار گیرد. پس از آن، تأثیرات ادغام اقتصادی بر توسعه اقتصادی اعضای اتحادیه در چهار مقوله زیر بررسی می‌شود: «تحلیل واینر» که بر تأثیرات رفاهی ترتیبات تجاری ترجیحی تأکید می‌کند و تأثیرات کشورهای غیر عضو را دست‌نخورده باقی می‌گذارد. (۲) اجرای سیاست تفاوت هزینه‌های حمل و نقل در میان کشورهای عضو اتحادیه. (۳) اجرای قوانین مبدأ، و (۴) منافع غیرمستقیم و پویا که شامل تضمین دسترسی به بازار، مصونیت از حمایت نامحسوس، پایبندی به اصطلاحات و حل مناقشات می‌شود. در بخش بعدی، کاهش تعرفه برای مقابله با انحراف تجاری مطالعه می‌شود و پس از آن ایجاد موانع مختلف تجاری که ممکن است کشورهای غیر عضو اتحادیه با آن روبه‌رو شوند، بررسی شده است. در بررسی

ترتیبات تجاری ترجیحی به این نکته برمی‌خوریم که آنها ممکن است آثار معکوس داشته باشند. بنابراین، در بخش بعد، راههای به حداقل رساندن آثار معکوس ترتیبات تجاری منطقه‌ای و افزایش آثار مثبت آن بر توسعه اقتصادی مطرح شده است. در این فرایند چگونگی تأثیر ادغام اقتصادی بر توسعه اقتصادی و رفاه بررسی می‌شود. در پایان این فصل، به دو موضوع بسیار مهم اشاره می‌شود که عبارت‌اند از: «شرایط ادغام و تشکیل همگرایهای اقتصادی» و «مشکلات ادغام اقتصادی در کشورهای در حال توسعه». از آنجا که ادغامهای اقتصادی در بیشتر کشورهای در حال توسعه مشکلات عدیده‌ای دارند، مباحث فوق جایگاه ویژه‌ای خواهند داشت.

فصل سوم به مطالعه جهانی سازی و آزادسازی تجارت اختصاص دارد. شواهدی کلی وجود دارد که در سالهای اخیر، کشورهای در حال توسعه به شدت در حال تغییر بوده‌اند و این تغییرات احتمالاً در سالهای آتی تداوم خواهد یافت. در ادامه فصل دوم مبانی نظری ادغام اقتصادی مورد تفحص قرار گرفت، در فصل سوم از بعضی جنبه‌های جهانی سازی و آزادسازی تجارت با تمرکز ویژه بر موانع تجاری در زمینه یکپارچگی و ادغام اقتصادی بحث می‌شود چرا که اعتقاد بر این است که جهانی سازی همچون ادغام اقتصادی، احتمالاً قدرت دولتها را برای تحمیل آیین‌نامه‌ها و مقررات دست‌وپاگیر، کاهش می‌دهد. به همین مناسبت، ابتدا تعاریفی از جهانی سازی ارائه و سپس به حوزه و ابعاد فن‌شناختی آن توجه می‌شود. از آنجا که از طرفی، ادغام توسعه مؤلفه‌های جهانی سازی با سهم دولتها در جهانی سازی رابطه مستقیم دارد، از طرف دیگر با تصمیمات دولتها آزادی تجارت در کالاها و خدمات و آزادی انعامهای ارزی و سرمایه‌گذاری و اجرای بهتر حقوق مالکیت، تقویت می‌شود، مطالعه سهم دولتها در پیشبرد جهانی سازی شایان توجه است. البته باید توجه داشت که یکی از دلایل مهم برای تمامی انواع ادغامهای اقتصادی و شیوع تفکر و ابزارهای جهانی سازی، تکیه بر این واقعیت است که بسیاری از کشورها، از مقادیر معتنابهی از موانع تجاری نظیر تعرفه، سهمیه‌بندی و کترلهای ارزی استفاده می‌کنند که باعث می‌شود منافع و رفاه آنها از تجارت، طی زمان کاهش یابد. به همین دلیل در بخش بعد معیارهای سیاست تجاری

بررسی می‌شود. بخش بعد با عنوان «مفاهیمی برای نظام تجارت جهانی» به بررسی سه موضوع مرتبط می‌پردازد. رابطه میان گسترش ترتیبات تجاری منطقه‌ای و آزاد شدن تجارت جهانی، رابطه میان ایجاد ترتیبات تجاری منطقه‌ای و افزایش موانع تجاری علیه کشورهای غیر عضو و در نهایت موضوع کاهش تعرفه‌ها در مواد اولیه و داده‌ها از موضوعات مورد بررسی است. در بخش بعد «ادغام عمیق و ادغام سطحی» بررسی می‌شود. برخلاف آزادسازی چندجانبه، «ادغام عمیق» می‌تواند به تبیین «ترتیبات منطقه‌ای» کمک کند. به جای اینکه تحلیل را به «ادغام سطحی» که به معنای آزادسازی تجاری میان اعضاست، محدود کنیم، می‌توان از «ادغام عمیق» که به معنای هماهنگی نمودن سیاست‌های اقتصادی و تجاری میان کشورهای مختلف است، استفاده کرد. آزادسازی تجاری در مفهوم پیچیده‌ای است در نتیجه آزادسازی تجاری منطقه‌ای و متعاقب آن، جهانی‌سازی مشکلات و پیچیدگیهای بیشتری دارد. تلاش‌های اخیر برای ایجاد منطقه‌گرایی، مانند اتحادیه اروپا تاریخ نیست. از لحاظ تاریخی، ترتیبات تجاری منطقه‌ای در غرب، به قرن شانزدهم بر می‌گردد. از این رو، در آخرین بخش این فصل، مطالب مبسوطی پیرامون «پیما» تجاری منطقه‌ای، آزادسازی تجاری و جهانی‌سازی آمده است.

در فصل چهارم کتاب (الگوسازی و مشاهدات کاربردی)، موارد مختلفی از الگوسازیهای همگرایی اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرند. الگوهای رسمی، الگوهای غیر رسمی و الگوی جاذبه بخشی از الگوهای مورد بررسی این فصل‌اند. در کنار الگوسازی به شواهد تجربی و مطالعات کاربردی پیرامون آثار ایستای ادغام اقتصادی یعنی ابداع تجاری و انحراف تجاری اشاراتی خواهیم داشت. در ادامه به الگوهای خواهیم پرداخت که به موضوعات «نقش شرکت‌های فراملیتی در گسترش ترتیبات تجاری ترجیحی»، «طبقه‌بندی گروه‌های منطقه‌ای»، «ادغام اقتصادی و نظام واردات» و «ادغام اقتصادی و درجه آزادی» دقت داشته‌اند.

فصل پنجم در حقیقت ادامه فصل چهارم در خصوص الگوهای همگرایی است. بیشتر نوشته‌ها در خصوص همگرایی در تجارت، به مسئله همگرایی در آمد یا نبود آن

میان کشورها پرداخته‌اند. اگر تجارت نقشی در روند همگرایی کشورها دارد، این روند مطمئناً در میان کشورهایی است که شرکای اصلی تجاری یکدیگرند. این فصل به طور کلی به بررسی الگوهای «همگرایی درآمد» اختصاص دارد. ممکن است که پژوهشگر در نگاه نخست به دنبال بررسی الگوهای ادغام اقتصادی باشد. از آنجا که الگوهای محدودی در این زمینه در متون اقتصاد بین‌الملل وجود دارد و ما به تعدادی از مهم‌ترین آنها در فصول مختلف این کتاب (به‌ویژه فصل چهارم) اشارات مبسوطی داشته‌ایم، گمان می‌رود که بررسی «الگوهای همگرایی درآمد» بتواند ابزار مناسبی برای تبیین «الگوهای ادغام اقتصادی» باشند و محققان بتوانند با شبیه‌سازی و یا تقلید این الگوها، الگوهای مناسبی برای تحقیقات کاربردی «ادغام اقتصادی» بسازند. در این فصل ابتدا «الگوی بر دیو» و «سپس همگرایی درآمد و درجه بازبودن تجارت بین‌الملل از زاویه دید الخوهای» که نام «همگرایی درآمد و برون‌ریزی دانش حاصل از تجارت» بررسی شده است. سپس «الگوهای همگرایی فراگروهی و همگرایی دوجانبه» اشاراتی خواهیم داشت. در ادامه نیز درجه بازبودن تجارت روی سرعت همگرایی و پس از آن الگوی سرعت همگرایی «استورم و جایلز» بررسی می‌شود. «تحلیل رگرسیون برجسته»، «تقرب سری زمانی» و «آزادسازی تجاری و همگرایی درآمد سرانه» پایان‌بخش موضوعات فصل پنجم خواهد بود.

فصل ششم با عنوان «بررسی بازارهای مشترک نهادینه شده مرتبط در جهان»، شروع بررسی همگراییها و گروه‌بندیهای اقتصادی است. پس از بررسی تکامل تاریخی همگراییها که منطقه‌گرایی باز و نوآوریهای اخیر را دربر می‌گیرد، به قیود سازمان تجارت جهانی برای ترتیبات تجاری ترجیحی پرداخته شده است. در این بخش به مقررات چندجانبه و رابطه آنها با پیمان تجاری منطقه‌ای، سهم سازمان تجارت جهانی و گات در جهانی‌سازی و موضوع ادغام اقتصادی و بررسی مذاکرات «دور اروگوئه» پرداخته می‌شود. موافقتنامه نفتا را به طور مبسوط بررسی خواهیم کرد و در ادامه، الگوهای سرمایه‌گذاری و تجارت در منطقه آسیا - اقیانوسیه بررسی می‌شود. در این بخش به موضوعاتی از قبیل تأثیر پیمانهای تجاری منطقه‌ای بر اقتصادهای آسیا -

پاسیفیک (اقیانوسیه)، منطقه گرایی در آسیا-پاسیفیک (اقیانوسیه)، پیمان روابط اقتصادی نزدیک تر استرالیا، نیوزیلند (ANZ-CER)، گرایشات تجارت و سرمایه گذاری در آسیا - پاسیفیک، شرکای تجاری برای منطقه آسیا - پاسیفیک و گسترش شبکه های تولید در آسیا - پاسیفیک (اقیانوسیه) پرداخته شده است.

فصل هفتم با عنوان «همگراییهای منطقه ای و ادغامهای اقتصادی» ادامه فصل ششم محسوب می شود، با این تفاوت که گروه بندیهای تجاری و اقتصادی به طور مجزا بررسی شده اند. در این فصل گروه های آ. سه. آن، سازمان تجارت جهانی، آفتا، رایک حاشیه اقیانوس هند و سپتا (SAPTA) و در ادامه توافقات شمال و جنوب در یک بخش مجزا آمده است که عبارت اند از: سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)، ابتکار مدیریتانه ای اتحادیه اروپا، موافقتنامه تجارت آزاد بلغارستان-آفتا، گروه بندیهای امریکای لاتین، سه موافقتنامه آزاد تجاری مکزیک: مکزیک - بولیوی، مکزیک - کاستاریکا و مکزیک - نیکاراگوئه، موافقتنامه تجارت آزاد میان مکزیک و اتحادیه اروپا، موافقتنامه تجارت آزاد کانادا-شیلی، بازار مشترک امریکای مرکزی، پیمان آندین (ANDEA)، منطقه آزاد تجاری امریکای لاتین، بازار مشترک و جامعه کارائیب (کریک ام)، بازار مشترک مخروط جنوبی (مرکوسور)، موافقتنامه آزاد تجاری لهستان و آفتا، موافقتنامه تجارت آزاد اسرائیل - کانادا، زیر صحرای افریقا، جامعه اقتصادی دولتهای افریقای غربی، جامعه اقتصادی افریقای غربی و اتحادیه اقتصادی و پولی افریقای غربی، اتحادیه اقتصادی و مالی افریقای مرکزی، انجمن اقتصادی دریافتها و پرداختها، بازار مشترک افریقای شرقی و جنوبی (کومسا) و منطقه تجاری ترجیحی برای دولتهای افریقای شرقی و جنوبی، کنفرانس هماهنگ سازی توسعه در افریقای جنوبی و جامعه توسعه افریقای جنوبی، اتحادیه گمرکی افریقای جنوبی (ساگو)، ابتکار بین مرزی، موافقتنامه تجاری دوجانبه در افریقای جنوبی، گروه بندیهای تجاری در آسیا، خاورمیانه و افریقای شمالی، شورای همکاری خلیج فارس و در نهایت سازمان همکاری اقتصادی (اکو).

فصل هشتم خلاصه ای از مطالب مطرح شده در کتاب را ارائه می کند.